

RECENZII

Cătălin Zamfir, Simona Stănescu (coordonatori), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași: Editura Polirom, 2007, 664 p.

Lucrarea de care dorim să ne ocupăm în cele ce urmează a fost precedată, în 2006, de un alt volum consacrat temei¹, volum care este și el rezultatul unei coordonări atente și al unor colaborări avizate precum *Enciclopedia* din 2007.

Deoarece filiația ideatică între cele două lucrări este mai mult decât evidentă, am dori să ne oprim în câteva rânduri asupra volumului coordonat de Cătălin Zamfir și Laura Stoica. Să reținem mai întâi faptul că în sociologie conceptul de *dezvoltare socială* a apărut relativ târziu. Cătălin Zamfir ne atrage atenția asupra faptului că, după credința sa, „putem vorbi de o nouă paradigmă în știință, conținând concepte, teorii, instrumente de cercetare și de construcție de acțiune socială distincte” (p. 12). Atenționarea aceasta este extrem de importantă dacă ținem seama de viteza cu care apar concepte și idei noi în câmpul științelor socio-umane, nu puține fiind, după cum bine știm, un răspuns de moment la diferite mode sau pur și simplu găselnițe epistemo-metodologice menite să propulseze un autor sau altul în topul vieții științifice.

Volumul *O nouă provocare : dezvoltarea socială* este structurat, sub cupola contextului paradigmatic amintit, în următoarele părți principale : I. Paradigma dezvoltării sociale : controverse istorice și actuale, II. Tranziția ca dezvoltare : Politica europeană de dezvoltare socială, III. Dezvoltarea ca proces

social-cultural, IV. Dezvoltarea socială sectorială și V. Metodologia dezvoltării sociale. În acest cadru (la care și-au adus contribuția și nume de prestigiu precum Ilie Bădescu, Maria Larionescu, Mircea Malița și Elena Zamfir) multe dintre concepte, teorii și instrumente sunt semnalate sau conturate doar în linii generale, anticipând într-un fel sau altul atât nevoia, cât și extinderea *Enciclopediei* din 2007. Înainte însă de a ne ocupa mai atent de această ultimă lucrare, am vrea să ne oprim puțin asupra a ceea ce în alte culturi, precum cea franceză, se gândește și se scrie despre dezvoltarea socială.

Philip Mondolfo, într-o lucrare pe această temă², pleca de la considerentul că pentru a elabora un concept trebuie ca termenii să poată reprezenta de o manieră generală și abstractă ansamblul conținuturilor asociate la un obiect specific. Pentru a conceptualiza *dezvoltarea socială*, consideră Mondolfo, trebuie deci reperate caracteristicile care o definesc în încercarea de a surprinde universul reprezentărilor care sunt atașate la acești doi termeni : *dezvoltare* și *social*.

Într-un prim sens, constata Mondolfo, dezvoltarea socială reflectă o programare de către statul birocratic a unei politici publice de compensare, având grijă de integrarea tuturor categoriilor de populație.

În sens antropologic, observă Mondolfo, dezvoltarea socială este văzută ca o creștere a densității ocaziilor de schimb, permițând înnodarea legăturilor sociale și negocierea permanentă a sistemului de poziții sociale.

Din perspectivă tehnocratică, dezvoltarea socială vizează, după Mondolfo, mijloacele prin care actorii diferitelor instituții și organizații sunt făcuți să lucreze împreună sub bagheta unui „dirijor”, în vederea punerii în practică a unor programe de

dezvoltare teritorială, de exemplu. Din punct de vedere economic, dezvoltarea socială, observă Mondolfo, face trimitere la ranforsarea socialului prin economic și la reducerea numărului celor afectați de excluziune, prin stimularea unor rețele locale de schimburi economice și de solidaritate apte să ofere asistență persoanelor în dificultate și să consolideze integrarea lor. În fapt este vorba de o regândire a parteneriatului public-privat, la nivel local, și de o regândire a raporturilor dintre stat și societatea civilă, în general.

Dezvoltarea socială, conchide Mondolfo, se prezintă ca o noțiune proteiformă, fără a se confunda însă cu dezvoltarea socială locală sau dezvoltarea socială teritorială.

Mondolfo reunește în vocabula „dezvoltare teritorială” activitățile derulate de către beneficiari, dar și pe cele susținute de către profesioniști, activități destinate, pe de o parte, creării capitalului social, prin mărirea densității sociabilității și, pe de altă parte, convertirii energiilor, inteligențelor și practicilor, prin procese de *recalificare* și *sublimare*³, „în vederea constituirii de resurse relaționale, de încredere în sine, materiale și simbolice care să permită persoanelor implicate să își amelioreze bunăstarea or sau locul lor în spațiul public al negocierii pozițiilor sociale”⁴

Mai puțin epistemică și mai mult legată de post-pragmatism, viziunea românească asupra dezvoltării sociale pare să susțină alte conținuturi și cu totul alte suporturi paradigmatic.

Astfel, într-o propunere de definire girată de personalitatea lui Cătălin Zamfir și pe care o identificăm în *Enciclopedia*, conceptul de dezvoltare socială „se referă la orientarea unei comunități/instituții spre realizarea unei stări dezirabile, puse ca obiectiv de atins printr-un proces planificat în timp, rezultat al unui set de acțiuni conjugate” (p. 173). Componentele structurale ale conceptului sunt date de o *stare-obiectiv de realizat* de către o comunitate (actor social) și de un set de acțiuni desfășurate în timp pentru realizarea respectivului obiectiv : *strategii, planuri, programe*.

Vom reveni asupra conceptului de dezvoltare socială după o scurtă incursiune în ansamblul *Enciclopediei* care face obiectul rândurilor de față.

Reținem mai întâi din *Prefața* semnată de către Cătălin Zamfir, principalii factori care explică explozia interesului pentru dezvoltarea socială la noi. Sunt avuți în vedere următorii factori explicativi : 1) ruptura cu socialismul stalinist și angajarea într-un proces amplu de restructurare social-economică ; 2) decalajul dintre România și țările dezvoltate, decalaj accentuat de o tradiție confuză și prost concepută ; 3) reforma administrației publice care are în centru orientarea spre *programe, proiecte și planuri de dezvoltare* și, drept corolar, descentralizarea, 4) procesul de schimbare a atitudinii față de viitor, viitorul nemaifiind văzut drept ceva care vine, ci drept „o stare de construire nu numai la nivel global, național, dar și la nivel local” (p. 17).

În structurarea *Enciclopediei*, lista *intrărilor* stă mărturie în acest sens, sunt avute în vedere deopotrivă noțiuni care țin de conținutul conceptului de dezvoltare socială și noțiuni care reflectă dimensiuni și tendințe ale factorilor explicativi mai sus amintiți. Astfel se justifică prezența unor termeni precum cei de *obiective, planificare strategică și planificare teritorială* alături de prezentarea unor procese și instrumente precum *descentralizare, dezvoltare instituțională, program/proiect de dezvoltare socială, reforma administrației publice, strategie* etc.

Printre cei peste o sută de termeni, remarcăm definirea (redefinirea) unor noțiuni de largă circulație astăzi, subsumabile însă câmpului conceptual al dezvoltării sociale : *acțiune colectivă, birocrație, calitatea vieții, capital social, capital uman, democrație, dezvoltare comunitară, dezvoltare rurală și urbană, incluziune socială, mișcări sociale, parteneriat, probleme sociale, sărăcie, statul bunăstării* ș.a.

Un pachet important de noțiuni acoperă dimensiunea metodologică a cunoașterii și intervenției în procesele de dezvoltare socială : *analiza costurilor, analiza de impact,*

analiza nevoilor, evaluarea participativă, indicatori ai incluziunii sociale, măsurarea dezvoltării sociale, metode calitative de utilizare și evaluare, metode de prognoză, parteneriate, participare etc.

Autorii, cincizeci de personalități ale culturii sociale românești dar și foarte tineri cercetători ai domeniului, utilizează o bibliografie impresionantă (peste 40 de pagini de titluri în economia cărții), tratând cu maximum de atenție fiecare noțiune mai mult sau mai puțin complexă în conținuturile ei.

Revenirea la conceptul de dezvoltare teritorială și la o serie de alte noțiuni direct asociate este de natură să arunce un plus de lumină epistemologică asupra conținutului extrem de diversificat al *Enciclopediei*. Așa cum menționam la un moment dat, unul din factorii care explică interesul exploziv pentru dezvoltarea socială este, în opinia lui Cătălin Zamfir, *reforma administrației*. Paradigma dezvoltării sociale, observă Zamfir, este strâns legată de trecerea de la administrarea prin aplicarea legislației la administrarea pe bază de programe, asociată cu descentralizarea. Administrarea tinde să dezvolte managementul pe bază de programe „ca un instrument net mai eficient decât birocratia clasică”, o asemenea abordare stimulând „creativitatea în formularea de soluții, participarea locală și crearea unei democrații participative locale” (p. 175).

Paradigma dezvoltării sociale, ține să ne atragă atenția Cătălin Zamfir, s-a cristalizat și la nivelul de bază al societății: *comunitățile*. Extrem de interesant ni se pare modul în care profesorul Zamfir fixează raportul dintre paradigma dezvoltării sociale și paradigma dezvoltării comunitare în contextul societăților cronic sărace: „Paradigma dezvoltării comunitare în contextul societăților cronic sărace conține tacit o strategie de dezvoltare socială globală” (p. 177).

O dimensiune importantă a dezvoltării sociale, ne sugerează Cătălin Zamfir, o reprezintă *dezvoltarea organizațiilor*, prin cristalizarea unui model de organizare socială a organizațiilor care să asigure performanțe ridicate: motivație a performanței, diminuarea conflictelor, spirit inovator, flexibilitate.

Problematica dezvoltării sociale este atât de complexă, încât o *enciclopedie* care i se consacră ar trebui să numere cel puțin atâtea volume câți termeni au avut în vedere autorii lucrării aflate în atenția noastră. Nu ne rămâne decât să sperăm că înalta competență și puterea de muncă a profesorului Zamfir, asociate cu tinerețea și devoțiunea colaboratorilor săi, vor oferi publicisticii sociologice românești încă două sau trei volume de aprofundare a temei, abia lansate ca suport de reflexie și reală provocare, academică și practică deopotrivă. Ne exprimăm credința că așa va fi și pentru că este păcat academic mai mare decât să trecem pe lângă marile paradigme fără a le aprofunda de o manieră cât mai apropiată de exhaustiv.

Mihai Pascaru

Note

1. Cătălin Zamfir, Laura Stoica, coord. (2006), *O nouă provocare: dezvoltarea socială*, Iași: Editura Polirom.
2. Mondolfo, P. (2005), *Conduire le développement social*, Paris: Dunod.
3. Prin recalificare (*requalification*) Mondolfo înțelege relegitimarea unor practici sociale marginalizate sau uitate cum ar fi *trocul* și *auto-producția* sau vechile sisteme de schimburi și de împrumut. Sublimare (*sublimation*) înseamnă la Mondolfo o deplasare a energiei către modalități pozitive de expresie, cum ar fi competițiile organizate la nivel comunitar.
4. Mondolfo, P., *op. cit.*, 60.

Simion Mehedinți,
Antropogeografia, ediția a V-a,
îngrijită de Costică Neagu,
cu o prefață de Gheorghiță
Geană, Focșani: Editura Terra,
2007, 312 p.

În anul 2007, lucrarea profesorului Simion Mehedinți a văzut lumina tiparului pentru a cincea oară. Nu multe sunt cărțile reeditate de atâtea ori, iar această performanță indică,